

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПЛОДООВОЧЕВИХ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто напрями розвитку нормативно-правового забезпечення внутрішнього економічного механізму плодоовочевих переробних підприємств. Запропоновано основні шляхи вирішення пріоритетних завдань, спрямованих на поліпшення складного економічного становища підприємств цієї галузі у Вінницькій області.

Вступ та постановка завдання

Актуальність теми статті зумовлена тим, що в умовах нестабільної економічної ситуації розвиток плодоовочевої переробної галузі агропромислового комплексу характеризується погіршенням фінансового-економічного стану та зниженням платоспроможності вітчизняних товаровиробників. Це призвело до того, що впродовж останніх років спостерігається значний спад виробництва за його низької ефективності, збільшення чисельності безробітних, розвиток інфляційних процесів, погіршення інвестиційної та інноваційної діяльності тощо. Для того щоб запобігти таким негативним наслідкам у майбутньому необхідно, перш за все, здійснювати активну політику, спрямовану на покращення нормативно-правового забезпечення підприємств, і, таким чином, впливати на структурну перебудову економіки, намагаючись її збалансувати.

Необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення підприємств зумовлюється рядом обставин, які негативно впливають на рівень їх розвитку зокрема: недосконалість законодавчої бази; неефективність податкової системи; відсутність ефективного державного регулювання; недосконалість фінансово-кредитної системи; необґрунтована політика зовнішньоекономічної діяльності; недостатня дієвість цінової політики.

Метою статті є дослідження основних напрямів розвитку нормативно-правового забезпечення внутрішнього економічного механізму плодоовочевих переробних підприємств, спрямованих на поліпшення складного економічного становища досліджуваної галузі на прикладі Вінницької області.

Основні результати дослідження

Пріоритетними напрямками нормативно-правового забезпечення внутрішнього економічного механізму плодоовочевого переробного підприємства, на погляд автора, доцільно виділити удосконалення податкової, законодавчої систем, державної підтримки суб'єктів, фінансово-кредитного забезпечення, цінової, зовнішньоекономічної політики (рис.).

Як випливає з рисунку, усі напрями нормативно-правового забезпечення можуть мати як прямий, так і опосередкований вплив на функціонування внутрішнього економічного механізму плодоовочевих переробних підприємств. Прямий вплив характерний для суб'єктів, внутрішні підрозділи

Основні напрями нормативно-правового забезпечення внутрішнього економічного механізму плодоовочевих переробних підприємств

яких мають статус центрів прибутку, тобто відносно самостійних структурних одиниць, що наділені відносною самостійністю в своїй діяльності. Наприклад, якщо такий підрозділ реалізує продукцію за межі підприємства, то, відповідно, він має прямий зв'язок з ціновою політикою та зовнішньоекономічною діяльністю (якщо продукція підрозділу експортується в інші країни), що регулюють його дії. Разом з цим, центри прибутку можуть сплачувати окремі податкові платежі, що підтверджує вплив на них податкової та законодавчої систем.

Названі напрями нормативно-правового забезпечення опосередковано впливають на функціонування внутрішнього економічного механізму підприємств, яким характерна централізована діяльність (підрозділи мають обмежену самостійність у своїй діяльності), через їх економічний механізм. Тобто, будь-яка зміна у нормативно-правовому забезпеченні несе прямий вплив на діяльність цих суб'єктів господарювання, які згодом доводять такі зміни до внутрішніх підрозділів, якщо ті стосуються їх діяльності.

Виходячи з того, що плодоовочевий переробний сектор належить до провідних галузей України, в тому числі у Вінницькій області (за результатами попередніх досліджень), динаміка обсягів виробництва якого має негативну ситуацію, виникає необхідність у пошуку шляхів подальшого ефективного розвитку цієї сфери діяльності. З метою поліпшення складного економічного становища підприємств цієї галузі у Вінницькій області необхідно, перш за все, звернути увагу на розв'язання таких пріоритетних завдань:

- поліпшення та стимулювання інвестиційного клімату галузі регіону, зокрема, в напрямку на оновлення матеріально-технічної бази підприємств шляхом створення сприятливих податкових умов для ввезення з інших країн високотехнологічного обладнання, врегулювання цін на продукцію плодоовочевої переробки тощо;

- зменшення витрат на сировину, матеріали та енергоресурси, зниження собівартості на виробництво плодоовочевої переробної продукції за рахунок введення сучасного обладнання;

- удосконалення системи підготовки і підвищення кваліфікації працівників, зокрема забезпечення проходження навчально-виробничої практики студентів на підприємствах, надання державної підтримки підготовки спеціалістів та кадрів робітничих професій;

- підвищення ролі держави на ринку плодоовочевої продукції в регулюванні фінансово-економічних відносин між виробниками сільськогосподарської продукції та переробними підприємствами шляхом встановлення економіко-обґрунтованих цін для розрахунків між ними;

- регулювання відносин плодоовочевих переробних товаровиробників і держави за допомогою системи бюджетного фінансування, кредитування, оподаткування, страхування з широким застосуванням комплексу пільг тощо.

Вирішення вищезазначених завдань спрямоване на подолання негативних наслідків фінансово-економічної кризи шляхом збільшення обсягів виробництва, що дасть змогу забезпечити якісною плодоовочевою переробною продукцією не лише населення України, але й інших країн, а також підвищити конкурентоспроможність галузі в регіоні.

Підтримка плодоовочевого переробного сектору повинна перш за все проявлятися в здійсненні заходів для розвитку сировинної бази. В даному випадку, необхідно сприяти вирощуванню плодів, ягід та овочів шляхом збільшення площі насаджень сільськогосподарських культур та спрямування значної їх частки на переробку. Зокрема, «Галузева програма розвитку садівництва України на період до 2025 року» [1] передбачає раціональне розміщення плодоягідних насаджень, що дозволить вирощувати високоякісні плоди мінімальної собівартості. Також у цій програмі зазначається, що одним з основних стимулювальних чинників розвитку плодоягідного виробництва є всебічна підтримка держави.

Щодо виробництва овочевої продукції, то заслуговує на увагу «Концепція Державної цільової програми розвитку овочівництва та переробної галузі до 2020 року» [2], в якій пропонується надання державної підтримки виробникам овочів шляхом компенсації відсотків по кредитах банків, надання підтримки у здійсненні селекційних заходів у овочівництві, застосуванню нових технологій у відкритому та закритому ґрунті.

Разом з цим, у вищезазначених програмах розвитку садівництва та овочівництва України, досить поверхово розглядається переробний плодоовочевий сектор та його державна підтримка. Тому, на погляд автора, доцільно акцентувати увагу на технічному переоснащенні плодоовочевої переробної галузі шляхом наукового обґрунтування енергозбереження та зниження ресурсоемності технологій виробництва продукції; забезпечення підприємств новітніми технологіями виробництва; державної підтримки кредитування придбання необхідного обладнання. Держава повинна

сприяти розробці та впровадженню нових видів обладнання та устаткування, які б дали можливість економніше використовувати сировину, енергетичні та трудові ресурси, а також забезпечити здійснення необхідного контролю за якістю сировини та продукції, здійснення фінансової підтримки підприємств через механізм здешевлення кредитів, зменшення окремих податкових платежів тощо.

Одним із основних напрямів економічного зростання плодоовочевого переробного сектору є удосконалення кредитного забезпечення суб'єктів господарювання, що на сьогодні потребує пошуку нових підходів до його організації запровадженням державної програми фінансової підтримки товаровиробників цієї галузі.

За даними управління Національного Банку у Вінницькій області спостерігається значне падіння показників у сфері кредитування аграрних підприємств у 2009 році. Всього у 2008 році банківськими установами Вінницької області було надано кредитів суб'єктам АПК на суму 515045,4 грн., тоді як у 2009 році ця сума становила, відповідно, 199156 грн. При цьому середньозважена ставка кредитування за досліджуваний період зросла на 7,2 %, що є наслідком кризових явищ в економіці [3].

Автором пропонується розробити та затвердити Програму кредитного забезпечення плодоовочевого переробного сектору, як одного з провідних підкомплексів економіки регіону. Вибір саме цього напрямку кредитування обґрунтовується, виходячи з перспективного розвитку цієї галузі в регіоні, її вагомості в зростанні національної економіки області та країни в цілому тощо. Обсяги кредитування підприємств плодоовочевої переробки залежать перш за все, від стабільного фінансового стану суб'єкта господарювання, тобто його кредитоспроможності, фінансової стійкості, платоспроможності. Фінансова характеристика підприємств дає можливість оцінити поточний стан клієнта та впевнитись у ефективному використанні наданих їм кредитних ресурсів. Не менш важливого значення має рівень конкурентоспроможності підприємств, що є важливим фактором збільшення обсягів кредитування. Разом з цим, не слід забувати про надання фінансової підтримки неприбутковим суб'єктам господарювання, які на сьогоднішній день отримують збитки у зв'язку з негативним впливом на їх діяльність наслідків економічної кризи, відсутністю власних коштів тощо. Такі підприємства потребують детального вивчення потенційних можливостей подальшого їх функціонування, на основі якого повинні прийматись відповідні рішення стосовно вкладення в них грошових коштів.

Метою запропонованої автором Програми є надання фінансово-кредитної підтримки підприємствам плодоовочевого переробного сектору шляхом зменшення облікових ставок, за якими сплачуються кредити (станом на 2010 р. процентна ставка становила 24—27 %), збільшення обсягів кредитування, зокрема бюджетного фінансування галузі на умовах пріоритетності власних коштів, спрощення механізму надання кредитів, врахування сезонного характеру виробництва переробних підприємств, що значною мірою залежать від сільгоспвиробників тощо.

На думку автора, доцільно виділити такі цілі використання кредитних ресурсів суб'єктів господарювання досліджуваної галузі:

- переоснащення матеріально-технічної бази, тобто придбання сучасного, високопродуктивного та ресурсоощадного технологічного обладнання для промислової переробки плодоовочевої продукції;

- будівництво виробничих приміщень, сховищ для зберігання плодів, ягід та овочів, що сприятиме розширенню та збільшенню обсягів виробництва;

- виробничі витрати, тобто витрати пов'язані з процесом виробництва, зокрема закупка сировини у сільськогосподарських товаровиробників, населення, придбання тари, витрати на паливо, електроенергію тощо;

- проведення інноваційної діяльності, зокрема, виконання науково-дослідних, експериментальних, конструкторських робіт, маркетингових досліджень, впровадження винаходів, розробок, що в подальшому може значно покращити процес виробництва, якість продукції тощо.

Важливим аспектом раціональної організації кредитного забезпечення діяльності плодоовочевих переробних підприємств є налагоджене функціонування фінансово-кредитних установ, тобто різного роду організацій, що надають фінансові послуги. На сьогоднішній день основними кредиторами залишаються банківські структури, зокрема комерційні банки. Суб'єктам господарювання плодоовочевого переробного сектору надавати фінансові ресурси також можуть небанківські структури, до яких відносять страхові та лізингові компанії, інвестиційні фонди, фінансові компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Отже, виконання Програми кредитного забезпечення плодоовочевих переробних підприємств

сприятиме: удосконаленню системи кредитування плодоовочевого переробного комплексу; підвищенню ефективності виробництва суб'єктів господарювання галузі завдяки скороченню витрат на оновлення матеріально-технічної бази, будівництво виробничих приміщень та сховищ, виробничих витрат; зростанню інноваційного потенціалу підприємств; підвищенню рівня повернення наданих кредитів.

Важливим напрямом покращення нормативно-правового забезпечення внутрішнього економічного механізму плодоовочевих переробних підприємств є удосконалення податкової системи. Надмірне податкове навантаження негативно впливає на діяльність суб'єктів господарювання. Разом з цим, не слід забувати, що саме податкові надходження та збори є одним з основних джерел поповнення державного бюджету країни. Тому, податкова політика повинна бути направлена на фінансове забезпечення держави та стимулювання суб'єктів господарювання в результатах своєї діяльності.

На даному етапі функціонування суб'єктів господарювання досить актуального значення набула необхідність розробки пропозицій щодо покращення системи оподаткування підприємств, які б відповідали сучасним умовам господарювання. Зокрема, на наш погляд, нагального вирішення потребують такі завдання:

- мінімізувати податкові пільги для плодоовочевих переробних підприємств, зокрема зменшити податок на додану вартість;
- забезпечити стабільність функціонування податкової системи та її зрозумілість для усіх платників податків;
- встановити оптимальний режим оподаткування підприємств переробної промисловості, який би стимулював збільшення обсягів переробки та вирощування плодоовочевої сировини, а також враховував сезонний характер виробництва;
- сприяти наданню податкових пільг.

Трансформаційні процеси в економіці призвели до порушення взаємодії окремих сфер виробництва, переробки та збуту плодоовочевої продукції. За результатами проведених досліджень підприємств плодоовочевої переробної галузі Вінницької області, ця проблема негативно впливає на їх діяльність та, разом з цим, погіршує функціонування внутрішнього економічного механізму. Для покращення ситуації пропонується на законодавчому рівні вжити необхідних заходів, спрямованих на покращення умов розвитку кооперативного руху у виробництві, переробці, реалізації плодів, ягід та овочів, сприяння розвитку вертикальної інтеграції.

Удосконалення системи взаємовідносин між виробниками сировини, переробними підприємствами та торговельними структурами можливе за умови застосування для розрахунків між ними економічно-обґрунтованих цін. З метою вдосконалення цінової політики в напрямі підвищення ефективності плодоовочевих переробних підприємств необхідно:

- розробити механізм державної підтримки цін і доходів підприємств плодоовочевого переробного комплексу;
- посилити антимонопольний контроль за цінами на матеріально-технічні ресурси, енергоносії та послуги, що надаються переробним товаровиробникам;
- удосконалити механізм державного цінового регулювання.

Крім цього, доцільно встановити регульовані ціни на види сировини, які вагомо впливають на загальний рівень і динаміку цін у плодоовочевому переробному секторі, а також на продукцію, виробництво якої зосереджене на підприємствах, що займають монопольне становище на ринку.

Вступ України до СОТ та розширення участі у світовому ринковому середовищі обумовлюють необхідність удосконалення політики регулювання зовнішньоекономічної діяльності плодоовочевої переробної галузі, в основі якої лежить, перш за все, обґрунтованість експортно-імпортного балансу продукції. Необхідно визначити у встановленому порядку граничні обсяги консервної продукції, що може ввозитися в Україну іншими іноземними експортерами з метою покращення механізму регулювання імпорту.

Разом з цим, держава повинна створити сприятливі умови для зміцнення позицій вітчизняного виробника плодоовочевої переробки на світовому ринку, підвищенню експортного потенціалу галузі. Це вимагає вирішення таких завдань:

- поліпшення правового регулювання в сфері зовнішньоекономічної діяльності плодоовочевих переробних підприємств;
- фінансове сприяння вітчизняних виробників, зокрема покращення інвестиційного клімату

галузі для будівництва нових об'єктів переробки плодоовочевої продукції, оновлення матеріально-технічної бази з метою зміцнення експортних позицій;

— надання пільг для ввезення на територію високотехнологічного обладнання та устаткування, використовуваного в галузі, за рахунок чого підвищиться продуктивність праці, збільшиться обсяг виробництва, покращиться якість продукції.

Висновки

Підсумовуючи запропоновані вище напрями удосконалення нормативно-правового забезпечення, доцільно зазначити їх важливе значення у реалізації заходів з підвищення ефективності внутрішнього економічного механізму плодоовочевих переробних підприємств. Адже, будь-які зміни на загальнодержавному рівні впливатимуть, як на діяльність суб'єктів господарювання, так і на діяльність їх структурних підрозділів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. «Галузева програма розвитку садівництва України на період до 2025 року» [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики України. — 2009. — Режим доступу : <http://www.minagro.kiev.ua/page/?7528>.
2. «Концепція Державної цільової програми розвитку овочівництва та переробної галузі до 2020 року» [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики України. — 2010. — Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua/page/?11059>.
3. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс] / Національний банк України. — 2010. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

Рекомендована кафедрою економіки промисловості та організації виробництва

Стаття надійшла до редакції 14.04.11

Рекомендована до друку 19.09.11

Дончак Леся Григорівна — асистент кафедри економіки промисловості та організації виробництва.
Вінницький національний технічний університет, Вінниця